

LIVIA ARDELEAN¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: descriere topografică, limbă, religie, comitat, ocupații, eficiență economică.

Descrierea topografică a comitatului Maramureș 1767-1769

Rezumat

Începând cu 1 iunie 1767, cantonat pentru o perioadă de 6 săptămâni la început, completată ulterior cu alte perioade de timp petrecute în Maramureș, generalul austriac Caraciolli, topograf, făcea prima descriere laică a zonei, care ne oferă informații deosebite pentru istoria Maramureșului. Aflat în contact cu juzii satelor, jurații asesori și cu nobilii fruntași ai satelor, generalul a reușit să ia contact cu realitățile zonei și să ni le ofere și nouă prin intermediul raportului. Pe lângă obiectivitatea manifestată în legătură cu conscrierea realităților întâlnite se poate observa că generalul, înalt funcționar în ierarhia habsburgică, era cât se poate de subiectiv în descrierea locuitorilor, mai ales în ceea ce privește modul în care aceștia reușeau să își procure mijloacele de existență, în general apreciind că locuitorii nu erau deosebit de harnici, propunând chiar colonizări de populație germană din zonele de munte pentru a crește eficiența economică în comitat.

¹ Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, România.

Keywords: topographic map description, language, religion, county, occupations, economic efficiency.

Topographic Map Description of Maramureș County 1767-1769

Summary

Starting on June 1st, 1767, Austrian general and surveyor, Caraccioli spent six weeks, in the beginning, later completing it with other periods spent in Maramureș, when he made the first secular description of the area, which offers us unique information about the history of the region. With the help of the village judges, jurors, and the nobles of the villages, the general managed to get in touch with the realities of the area and present them to us through his report. Besides the objectivity shown in the registration of the encountered realities, it is noticeable that the general, a high-ranking official in the Habsburg hierarchy, described the inhabitants very subjectively, especially in terms of how they managed to provide their means of subsistence, in general, appreciating the fact that the inhabitants were not remarkably hardworking, he even proposes the colonization of German people in the mountain areas, to increase the economic efficiency in the county.

Descrierea topografică a comitatului Maramureș 1767-1769²

La 1 iunie 1767 își începea raportul provizoriu privind stările de lucru din Maramureș generalul austriac Caraccioli, cel care a început măsurătorile topografice josefine în comitat, măsurători care să ne ofere primele informații certe despre modul în care arăta Maramureșul în acel moment. Hărțile josefine scanate și digitizate reprezintă o sursă de informare inegalabilă și pot fi accesate foarte ușor³.

Prezentarea noastră este doar parțială, urmând a fi continuată în alte numere viitoare, datorită întinderii materialului documentar, și nu s-a intervenit asupra traducerii, lăsând cititorul să își facă propria impresie în legătură cu realitățile surprinse. Este descrierea subiectivă a Maramureșului, văzut prin ochii unui occidental general topograf austriac, provenit din Italia, traducerea materialului fiind suficientă pentru prezentarea de față.

În cazul Maramureșului, raportul a fost început în 1 Iunie 1767, generalul Carracioli, care a locuit în Maramureș timp de 6 săptămâni, a descris comitatul în amănunțime⁴. Raportul a fost completat ulterior, lucru ce reiese din document, unde apar și impozitele plătite în anii 1768-1769. Informațiile oferite de această descriere, mult mai completă decât alte descrieri parțiale anterioare, ne sunt necesare și oferă un suport informatic deosebit pentru analiza vieții sociale, militare, creionarea situației demografice și studiul populației din comitatul analizat. Deși se observă un subiectivism al generalului vizavi de o provincie mai puțin dezvoltată și față de locuitorii acestei provincii, precum și o aversiune față de ceea ce el numea *lene și pretenții de nobilitate*, care îi împiedicau pe locuitori de a face progrese semnificative și de a-și îmbunătăți nivelul de trai, totuși unele dintre informațiile oferite ne ajută în studiul istoriei acestei provincii, iar coroborate cu alte surse istoriografice⁵ reprezintă o sursă de informare demnă de luat în considerare. Următoarea descriere a comitatului, cea a lui Francisc Reti, încheiată în 1805 a pus accentul doar pe istoria localităților care aveau o legătură directă cu exploatarea sării, insistând mai ales pe evenimintele politice, sociale din aceste localități⁶.

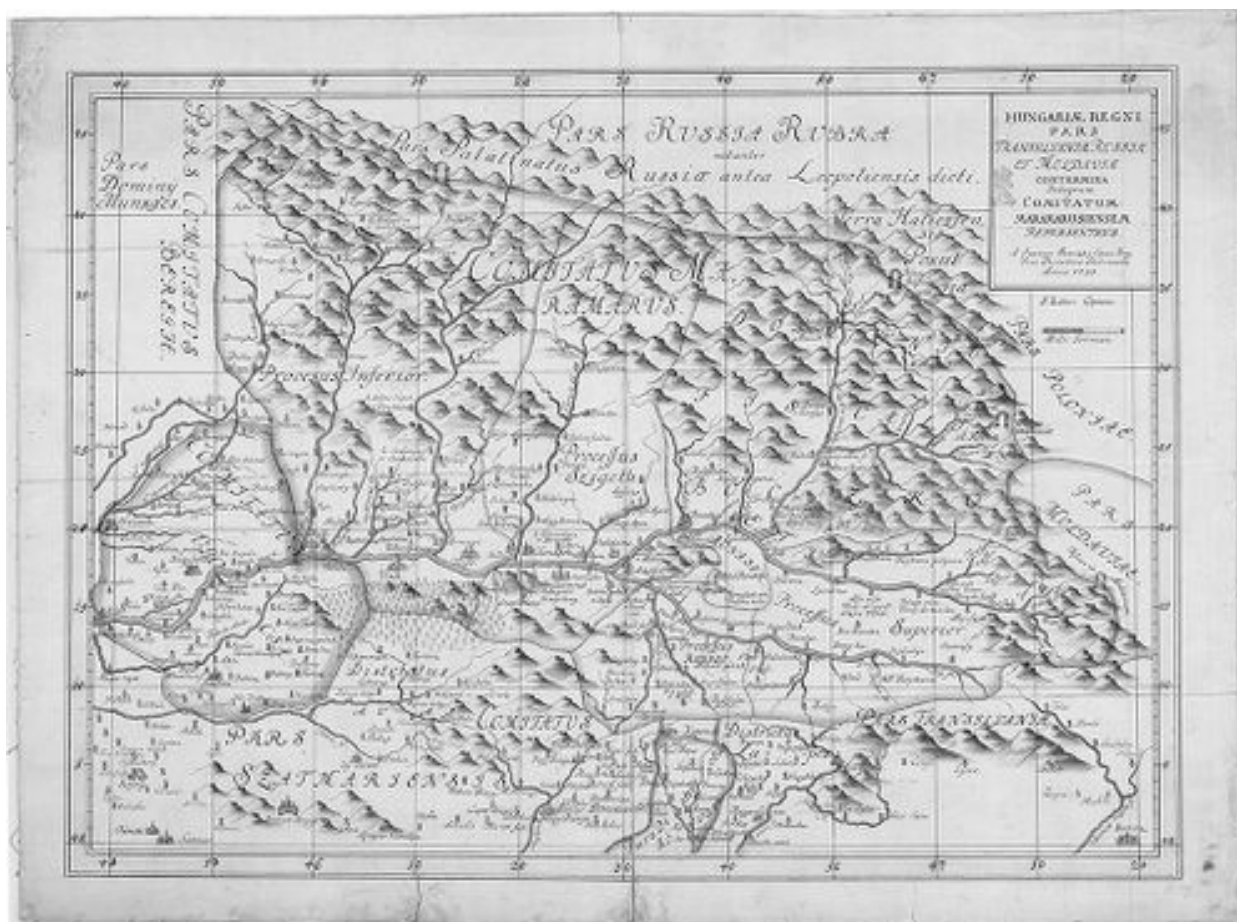
² O prezentare a unei părți a manuscrisului a fost făcută în volumul *Relații româno-ucrainene*, Editura Muzeului sătmărean, 2015, pag. 42-49, sub titlul Livia Ardelean, Români și ucraineni în Maramureșul istoric la mijlocul secolului al XVIII-lea.

³ <https://mapire.eu/de/map/firstsurvey-hungary/?layers=147&bbox=2652249.039206155%2C6092757.318277254%2C2666762.519951803%2C6097534.632545077>

⁴ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, K VII 146, adus în copie la Arhivele Naționale ale României, Rola 199, Die topographische Beschreibung des Marmarosser Comitats.

⁵ Francisc Réti, *Historia Rei Cameralis*, manuscris aflat la S.J.A.N. Cluj, fond Colecția de documente și manuscrise, vol. 11-16; Livia Ardelean, *Chronologia Rei Cameralis Marmatiae- eine Landesbeschreibung der Marmarosch*, în *Beschreibung und Vermessen, Raumwissen in der östlichen Habsburgermonarchie im 18. und 19. Jahrhundert*, volum coordonat de Reinhard Johler/Josef Wolf, Editura Frank und Timme, Berlin, 2020, pag. 133-166.

⁶ *Ibidem*.

Maramureșul în 1725, pe <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/1728/view/?bbox=-1871%2C-5874%2C10416%2C-787>

Maramureșul este ultimul sau comitatul cel mai îndepărtat al Ungariei de nord-est, situat între⁷... .. și 48 grade. Se învecinează la nord cu Polonia și Moldova, la est și sud cu Transilvania, prin comitatele Sătmăr și Ugocea, la vest cu comitatul Bereg sau cu domeniul Muncaci⁸.

Mărimea acestui domeniu ultim numit până la granița cu Moldova este cam 20 mile?⁹ Și lățimea cea mai mare, din Transilvania până la granița cu Polonia este de 10 mile germane.

Clima țării este temperată, nici căldura vara, nici frigul iarna nu este deosebit de mare. Vara vine cam târziu, ține însă mai mult, și până la sfârșitul lui noiembrie, când începe să cadă zăpada, este cel mai frumos timp.

Furtunile sunt aici foarte rele și dacă a trecut vara, acestea cad nu foarte variat, ca în

⁷ Ilizibil.

⁸ Raportul a fost publicat parțial, tot pentru Plasa Sighet, în limba germană, în Memoria Ethnologica, nr. 42-43/2013, pag. 46-63, sub numele Livia Ardelean, Eine Beschreibung des Maramaroser Komitats: der Bezirk Szigeth (o descriere a comitatului Maramureș, Plasa Sighet).

⁹ Ilizibil.

cetatea Hust și târgurile ce țineau de aceasta, cum s-a întâmplat în mod tragic anul acesta.

Maramureșul este aproape tot înconjurat de munți, și de fapt țara este mai mult muntoasă decât plană. Munții situați la granița cu Polonia și Moldova sunt acoperiți din octombrie până în iunie cu zăpadă. Pământul este în cele mai multe locuri amestecat cu nisip și parțial cu cel mai bun pământ negru, care este foarte roditor. Munții mai mici din țară, dar și cei mai mari, situați la graniță, sunt acoperiți cu iarbă și copaci. Acești munți înalți sunt în cea mai mare parte plani sus, unde vara se găsește din belșug cea mai frumoasă pășune și cât timp eu am venit în vara asta în Maramureș, nu am găsit munți mari sau mici golași.

Cu toate că, calitatea solului este peste tot bună și este foarte roditor, privitor la cultivarea pământului, pășuni, creșterea animalelor și alte alimente este o diferență, așa cum se va vedea în acest raport pentru fiecare sat. De fapt, este de vorbit despre asta, așa este țara de descris, dacă locuitorii ei ar fi un pic mai harnici și și-ar da interesul, țara ar putea să-i hrănească pe toți suficient dacă nu chiar peste măsură.

Maramureșul se va împărți în comitatul de sus și de jos, unul către apus și unul către răsărit. Cele 2 domenii regale, domeniul Hust și Bocicoi, sunt situate aproape în mijlocul comitatului.

Cu cât de binecuvântată de natură și roditoare este această țară în realitate, cu atât este de nepopulată, cu oameni leneși și neglijenți, și care ar putea să se îndeletnicească cu îmbunătățirea cultivării pământului lor, și creșterea fânului, îmbunătățirea creșterii animalelor, un pic, chiar și numai un pic, de aranjarea caselor, cu un cuvânt, de cea mai mică industrie, prin care, în loc de sărăcia în care trăiesc, ar putea să iasă treptat și ar putea să-și procure cele necesare.

Locuitorii evrei, țigani și alții sunt socotiți între celelalte 3 etnii, ungurii, ucrainenii și românii. Nu pot spune cu siguranță care dintre cele 3 etnii este cea mai puternică în țară, deoarece eu am avut ocazia să cunosc țara și locuitorii ei de-abia de câteva săptămâni, cred că populația constă în cel mai mare număr din ucrainenii și în cel mai mic număr de maghiari.

Ucrainenii sunt urmașii oamenilor care au venit din Rusia, prin Polonia și Caucaz și s-au stabilit în Maramureș. Limba lor este o rusă stricată și au religia greco-catolică. Întreg domeniul Hust și cea mai mare parte a domeniului Bocicoi sunt locuite de acești oameni.

Eu îi socotesc pe aceștia, dintre toți locuitorii din Maramureș, ca fiind cei mai puturoși, și prin urmare sunt cei mai săraci; casele lor sunt mizere, colibe acoperite cu paie; hainele lor de-abia le acoperă goliciunea; pâinea de mălai, așa cum o numesc ei aici, și țuica, căreia îi sunt foarte dedicați, este alimentația lor.

Cum exact ei sau românii își cultivă terenurile, își adună fânul, își cresc animalele și își dobândesc alte alimente și le cultivă, voi face descrierea în Descrierea topografică, așa cum am aflat eu; se va remarca la fiecare localitate.

Atât cât am văzut eu în legătură cu acești ucrainenii, cei mai mulți dintre aceștia nu sunt urâți la față, dar sunt de statură mică și au membrele slabe.

Mi s-a spus că ucrainenii care locuiesc lângă granița poloneză ar fi oameni puternici și im-

punători, și am văzut în realitate că în acest ținut oamenii sunt mai bine clădiți, dar numărul lor mi se pare mic.

Nu am găsit încă niciun sat care să fie locuit doar de maghiari. În domeniul Bocicoi și în comitatul de sus nu este niciunul, dacă în comitatul de jos sunt câțiva nu mi-e cunoscut.

Românii încep imediat lângă Sighet și locuiesc întreg comitatul de sus, de-a lungul fluviului Vișeu până spre Transilvania și Moldova sunt, la fel ca și ucrainenii, de religie greco - catolică. Această etnie este cu siguranță mai harnică și mai muncitoare, așa că îi prefer ucrainenilor.

Hainele lor, casele și gospodăria sunt și la ei foarte rele, dar este de remarcat că acestea sunt mai bune ca ale altora, dar este de remarcat că acești români sunt nobili sau cel puțin se pretind așa. Din această categorie de nobili aici este o mulțime uimitor de mare și în câteva sate, unde sunt mai mulți stăpâni de pământ diferiți, se găsesc poate 2, care au un supus sau doi, alții nu au altceva decât propriile lor terenuri, și nu sunt în realitate altceva decât țărani săraci și cu curte, care se laudă cu presupusele lor privilegii.

Nobilii sunt de 2 categorii, donatari și armaliști. Primii sunt complet scutiți de toate taxele și sarcinile, ultimii plătesc ceva la casa domenală pentru întreținerea comitatului.

Ca toți locuitorii din Maramureș, ei se dau de nobilii unguri, cea mai mare parte sunt mizeri și nefolositori cu forța sunt ținuți ca nobili, dacă s-ar cere actele lor și mai ales privilegiile lor presupuse, care îi legitimează, cred că s-ar putea reduce numărul lor în Maramureș, unde deodată o mare parte din această nobilime ar fi decăzută. Am fost asigurat că mulți dintre noii veniți în zilele noastre care se bucură de privilegii nobiliare ar fi venit din Polonia, Moldova sau Transilvania, ar fi fost slugi ce ar fi slujit la nobili și după aceea, dacă nu aveau fii, fiicele lor le-au încredințat ca să rămână în proprietatea lor. În timpul când ciuma a bântuit în Maramureș, mai ales în comitatul de sus dinspre Moldova, au murit foarte mulți nobili, mulți dintre aceștia au găsit mijloacele cele mai ordinare ca să își asigure bunurile, fără ca cineva să îi întrebe după asta, dacă au în proprietatea lor și cei veniți nou au rămas acolo, cu ajutorul lor au rămas în posesia libertăților lor de până acum. Intenționata măsurătoare a țării i-a alarmat, fără a fi începută, și oamenii au fost așa de neîncredători, că atunci când doar au aflat, au fost informați, care au fost stăpânii de pământ dintr-un sat, între timp ei au fugit. Nu doar locuitorii, ci și multora dintre funcționari nu le-a plăcut măsurătoarea, poate din cauză că se temeau că ar ieși la lumina zilei, cu această ocazie, ceea ce lor mai degrabă le-ar plăcea să ascundă.

Este de remarcat despre români că ei sunt în cea mai mare parte de talie mai mari și mai puternici decât ucrainenii, dar mulți dintre ei sunt îngreunați cu guși și femeile sunt puține consultate medical.

În ceea ce privește religia și obiceiurile din această țară, ele sunt predominant în cea mai serioasă ignoranță și necunoaștere, care este greu de crezut, și sunt destul de sălbatici și barbari. În afară de Sighet nu este niciun învățător în întreg comitatul și copiii cresc aproape ca vitele, fără să învețe nici cele mai neînsemnate lucruri. Necunoașterea merge atât de departe în credința lor, că decanatul ucrainean din Sighet a trebuit să interzică

preoților din satele lor să căsătorească un tânăr, când el nu știa Tatăl nostru și Crezul, să se roage pe de rost sau în lipsa acestuia putea să plătească 4 guldeni. Mi se pare că acest lucru nu are urmări bune, așa că unde un preot ucrainean știe că poate câștiga 4 guldeni, îi va fi greu să-i anime sau încurajeze pe oameni să învețe Tatăl nostru.

Am observat la fiecare sat, și unde cred că și cultura ar putea fi îmbunătățită, de fapt să vorbim despre asta ar putea, după structură și situația localităților, cultivarea pământului, pășunea, creșterea animalelor, plantarea pomilor fructiferi, legumicultura și multe alte alimente, îmbunătățite și cultivate mai bine, țara să fie folositoare și productivă Erariului regal și în loc de țărani care trăiesc azi mizerabil și în sărăcie să avem oameni înstăriți ca locuitori. Dar ucrainenii și românii, pentru averea lor sau a nobililor unguri, nu lucrau nimic decât atunci când ei nu aveau absolut nimic de mâncare. Ar putea fi aduși pe calea de a-și da osteneala.

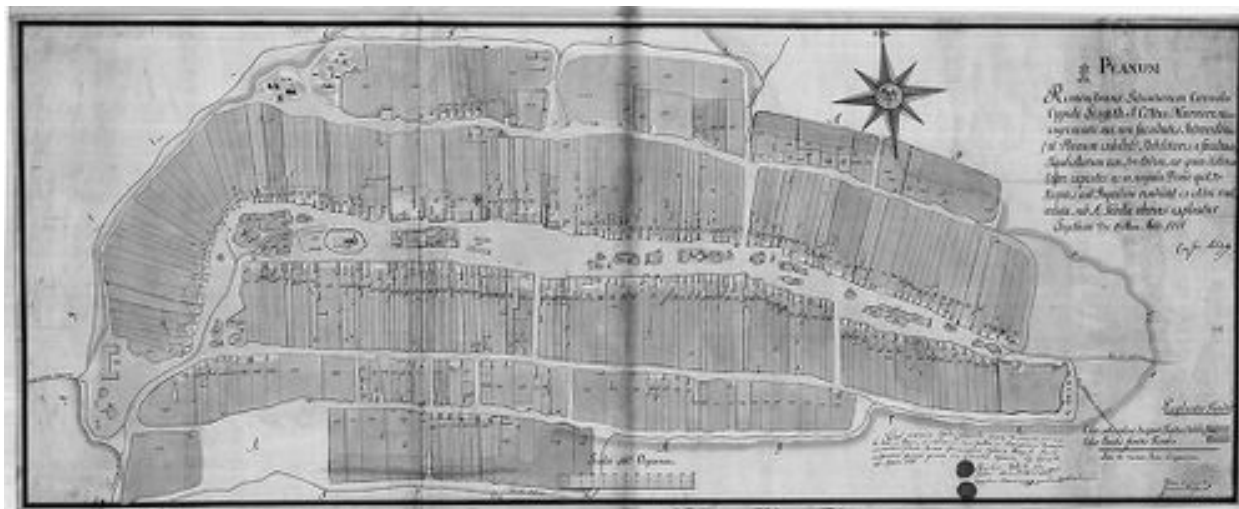
Dacă Tisa sau multe alte ape care străbat aproape întreaga țară ar fi foarte bogate în pești, este o lipsă de pescuit, că de-abia un pic se vede. Cu vânătoria este aceeași situație, sunt în munții situați de-a lungul Tisei, pe granița cu Polonia, la granița cu Moldova, și de fapt în întreg comitatul, cerbi și capre într-un număr mare, la fel și iepuri, iepuri și ... în număr mare, și în câteva locuri nu este de gândit, sunt mistreți și ..., urși și lupi, în total, vânatul este adevărat și în proporție mare este în surplus în țară, de aceea e greu de văzut sau de cumpărat. Noi am întrebat țăranii de ce vânează și pescuiesc atât de puțin, că ar putea să dobândească un câștig, mi-au dat un răspuns că ar fi atât de apăsăți cu robotele și slujbele private, că ar avea prea puțin timp liber, și chiar dacă ar dobândi ceva din vânătoria, în loc să dobândească foloasele cele mai mici, ar trebui să cheltuie degeaba pulbere și plumb. Așa cum se știe, țăranii ce țineau de Hust puteau vinde un pic de vânat în cetate, pe ascuns, că atunci când funcționarii află că un țăran vinde vânat sau pești cuiva, mai devreme sau mai târziu la prima ocazie acesta ar putea fi prins.

În permanență se plâng supușii din comitat și de pe domenii că ar fi apăsăți sau exploatați și nu știu cui se pot plânge. Nu știu cât de întemeiate sunt plângerile, e sigur că poporul, de fapt ucrainenii, ungurii sau românii, toți sunt oameni îndărătnici, puturoși și nefolositori, dar este foarte probabil că funcționarii își fac folosul propriu din îndepărtarea acestei țări și în speranța că încălcările lor nu ar ieși la lumina zilei, îi privesc pe locuitori ca pe propriii supuși și aceasta aduce multe plângeri și apăsări.

Sunt de părere că în această țară atât de slab populată, ar putea fi aduși oameni din Stiria, Tirol, din Pădurea Neagră, care ar locui în munți, care ar putea cultiva și ameliora cultivarea tuturor plantelor sus-numite, dacă s-ar face cunoscut, și la început ar trebui ajutați un pic. Dacă acestor funcționari li s-ar lua mijloacele de a-i exploata în propriul avantaj, Maramureșul ar putea fi nu peste mult timp în mare prestigiu.

În sfârșit, trebuie să mai remarc că meșteșugarii din comitat sunt în număr mic, în afară de câțiva puțini și slabi din Sighet, nu se mai găsesc deloc în întreg comitatul. În Hust este un docher mizer, care este peste măsură de sărman și din nenorocire este nobil, și datorită privilegiului său îi păcălește pe oameni nepedepsit și nu lucrează decât atunci când îl mână tare foamea.

Sighet

Sighetul în 1776, pe [https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/2146/?list=eyJxdWVyeSI6ICJI SUVSPShNT0xUZXJrZXB0YXJlYWVYXJjaHktNSkifQ](https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/2146/?list=eyJxdWVyeSI6ICJI%20SUVSPShNT0xUZXJrZXB0YXJlYWVYXJjaHktNSkifQ)

Este singurul oraș în comitatul Maramureș. Este destul de lung, dar îngust și ar avea în total 500 de case, din care cam 10-12 sunt bine clădite, din piatră, restul sunt în cea mai mare parte barăci mici, rele, nu cu mult mai bune ca cele din sate.

Orașul este un bun fiscal, dar locuiesc aici sau au case și supuși din care o parte sunt nobili, între care cei mai aleși sunt Teleki, Haller, Maroti, Stoika, Szegedi, Pogan etc. În timp ce casele nobililor unguri și ale supușilor acestora fac mai mult de 2/3 din oraș, rămân nu mai mult de 70 case, care aparțin direct Fiscului.

Locuitorii Cămării fiscale sunt formați o parte din cetățeni, o parte din țărani sau supuși. În luna iulie a anului în curs, 1767, numărul acestor locuitori a fost următorul:

Cetățeni

Căsătoriți- 98; Femei-98; Fii-94; Fiice-45; Slugi-20; Slujnice-8.

Supuși

Bărbați -9; Femei-10, total 363; Fii-10; Fiice-10; Evrei-4, total 43, **în total locuitori în Sighet 406.**

Dintre cetățeni 77 sunt catolici, 75 sunt greco-catolici, 211 sunt calvini.

Toți supușii sunt de religie greco-catolică. Preoți sunt aici: catolici-8, greco-catolici-1, calvini-4, total 13.

Piariștii sunt preoți catolici și au aici o mănăstire, a cărei construcție nu este gata. Ei au primit, nu în urmă cu mulți ani, din cea mai înaltă bunătate imperială, o sumă consistentă de bani pentru construcția mănăstirii, construcția a rămas însă în urmă și trebuie ca călugărul superior să fi folosit banii pentru alte lucruri.

Pentru întreținerea celor 7 preoți care sunt în mănăstire, li se dau anual din Casa fiscalului 900 guldeni. Un preot e responsabil de minele de sare și primește separat o parte pentru întreținere de 150 florini. Alături de acest venit, piariștii au, la o oră de Sighet, un domeniu frumos numit Sarasău, care le-a fost lăsat prin testament și pe care l-au păstrat în urma unui proces lung.

Preotul calvin din Sighet lua zeciuiala din toate bunurile aflate în domeniul Sighet, care țin de această religie, din care sunt întreținuți preotul și învățătorul.

Funcționarii fiscali sunt în Sighet următorii: un administrator cameral, un inspector, un vameș, un contabil, un îngrijitor al popasului, un primitor de sare, 9 oficanți la transportul de sare, un supraveghetor al plutelor, 2 meșteri la firez și 2 slujitori la firez.

Din partea comitatului sunt 2 preceptori, un contabil pentru casa domestică și unul pentru cea palatinală, care încasează taxele ordinare. Amândoi sunt plătiți de comitat. Ei își depun socotelile la Casa Locumtenențială.

După încasarea taxelor, surplusul se trimite la Casa regală din Debreczen.

Există în oraș mulți germani, cea mai mare parte sunt maghiari și ucraineni, dar și români, mai puțini.

Orașul adună următoarele contribuții și taxe:

Impozit palatinal - 121 fl, 33 creițari.

Cheltuieli pentru comitat: 39 fl, 20 creițari, salarii pentru cei 2 contabili 45 florini, pentru cartierul general 3 fl. 40 cr.

Taxa pentru casa imperială - 268 fl. 30 cr., total 435 fl, 3 cr.

Venitul locuitorilor constă, alături de cultivarea terenului și creșterea animalelor cornute, în comerțul cu lucruri diferite, pe care le aduc din Debrecin, Pesta, Bratislava sau Viena. De fapt, comerțul este foarte rău aici, lucrurile sunt în cea mai mare parte vechi și trecute și totuși foarte scumpe, așa că puținii negustori de aici ar putea să nu primească prețurile pe care le cresc cât doresc.

Transportul sării este unul dintre mijloacele de trai cele mai bune ale locuitorilor și supușilor.

Aici sunt puțini meșteșugari. Dintre cele mai necesare profesii nu e niciunul, la puțin e unul sau cel mult doi, aceștia sunt atât de neîndemânatici și foarte scumpi, cum de-abia a-i crede. Ar trebui așteptat timp de multe săptămâni sau luni până o muncă mică ar fi gata. Sunt, de exemplu, numai 2 tâmplari și tot atâția lăcătuși, care lucrează pentru tot comitatul, iar după cunoștințele mele nu este niciunul mai mult în tot comitatul, și aceeași situație este la fel cu toate profesiile.

Aici sunt 2 mari cârciumi (crame) și încă 10 birturi mai mici unde se vinde vin și

țuică și sunt administrate toate, la fel ca măcelăria, de către Inspectoratul cameral.

Se poate vedea aici în afara orașului o berărie foarte frumoasă, nouă, care este arendată anual pentru 600 florini unui berar din Săpânța. Pentru că construcția acestei berării a costat mai mult decât se spune, arenda aduce 2/3 din dobânda pentru capitalul folosit, contractul cu berarul a fost încheiat pe 3 ani, a fost prelungit de Cămară pe încă 3 ani.

Evreimea din Maramureș plătește anual o sumă de bani numită bani de toleranță și care este repartizată pe fiecare evreu locuitor în comitat proporțional cu mărimea averii sale și care nu rămâne întotdeauna la fel, ci este mărită sau micșorată dacă crește sau scade venitul lor. Repartiția este stabilită anual de mai Marele Rabin, care este în același timp și judecătorul lor.

Ghindă este destulă în jurul Sighetului, dar, așa cum mi-au spus țăranii, aduce puține foloase, deoarece iarna durează foarte mult și în toamnă nu se mai găsesc fructe.

În jurul Sighetului se văd cele mai frumoase pășuni și pe munți crește pretutindeni iarbă, așa că nu este lipsă de fân și pășuni pentru vite cornute.

Că nu este lemn suficient pentru alte scopuri, asta e vizibil, că nu poate fi destul lemn de construcție și de foc. Cu toate astea lemnul de foc este în orașul Sighet scump și nu poate fi procurat nici cu bani.

În afară de asta, ce se poate remarca la începutul acestei scrieri, este de completat și cu referire la orașul Sighet. Aici se pare că comerțul și procurarea hranei ar putea fi înfloritoare. Tisa și Iza curg ambele pe aici și sunt navigabile. Teritoriul orașului e plăcut și dacă ar fi cultivat cu adevărat nu ar fi mai puțin decât neproductiv și Sighetul este singurul oraș în Maramureș unde negustorii și meșteșugarii ar putea să-și găsească informația, așa că este fără îndoială, că aceștia, dacă ar fi într-un număr mai mare, și ar fi mai harnici s-ar putea hrăni suficient și apoi ar putea servi întregul comitat.

Mi se pare că în Sighet și în întreg Maramureșul locuiesc 3 etnii, maghiarii, ucrainenii și românii, în ceea ce privește hărnicia și munca lor sunt destul de asemănători unii cu alții.

Câștigul, dacă cere un pic de efort, este obositor. Aici sunt câțiva meșteșugari germani, care, dacă lor le este asigurat atât de puțin, că ei neîncetat au mai mult de lucru decât cer, nu este nicio competiție între ei și lenea și băutura permanentă este la ei o greșală dobândită, așa cum este normal la locuitorii indigeni.

Țăranii au cea mai frumoasă ocazie să crească păsări și să cultive legume. Untură, lapte, ouă și legume, sălbăticiune și pește, ar putea, dacă ar vrea, să aibă în abundență, și de aici să câștige bani. În fiecare vineri e târgul săptămânal în oraș, unde țăranii își pot vinde tot ce aduc, dar de obicei este puțin sau nu este nimic de cumpărat la târg.

Bocicoi

Este un bun fiscal și conduce întregul domeniu regal și este numit domeniul Bocicoi.

Este depozit mai ales de sare, care vine din Coștiui, și de aici este transportat pe apă cu plutele spre Solnoc și de acolo spre Zemplin¹⁰?

Aici se vede o cantitate de plute ca provizie și se aduc mai multe plute aici aproape zilnic din Iasinia, Borkut, Bockoraho¹¹ și din multe alte locuri, unde se fac plute. Fiscul regal plătește 8 guldeni pentru o plută.

Acest loc, care este mai apropiat de un târg decât de un sat, are 140 case, construite un pic mai bine, decât se vede în mod obișnuit în alte locuri din comitat. Locul este situat într-un ținut foarte plăcut, un teritoriu cu multe pășuni și munții înconjurători nu sunt înalți și acoperiți cu cea mai frumoasă iarbă și copaci.

Tisa, care aici este în întregime navigabilă, curge prin mijlocul satului, și dacă locul ar fi mai populat și mai bine cultivat, cred că ar fi unul dintre cele mai bune din comitatul Maramureș.

Numărul locuitorilor este cum urmează:

Bărbați - 167; Femei - 163; Fii - 141; Fiice - 112; Slujitori - 10, **total - 593.**

Sunt 2 preoți de religie greco-catolică, pentru locuitorii locului, care sunt toți de religia asta, limba lor este ucraineana.

Aici este un supraveghetor de plute și alți slujitori ce țineau de transportul sării.

Satul plătește următoarele contribuții, impozit palatinal - 453 fl, 35 crițari, localitatea are cheltuieli în valoare de 76 florini și 25 crițari, taxa pe care o plătesc casei imperiale este de 500 florini, total 1030 florini.

Aici este o casă construită ca o crâșmă, care a fost transformată în locuință a căpitănului Regimentului de husari von dem Török.

Ocupațiile locuitorilor constau din cultivarea terenului pentru propriile necesități. Plante de grădină sau legume se cultivă aici puțin sau deloc, ceea ce este o greșeală, căci în Maramureș aproape peste tot se observă găini, găște, rațe, curcani și alte orătării, aici nu sunt deloc.

Ocupația de bază a locuitorilor constă în transportul sării pe Tisa și pe uscat în locuri diferite.

Nu este nicio măcelărie, crâșma e administrată de inspectoratul crăiesc, este ceva ghindă, dar datorită iernii aspre aduce puține foloase.

În afară de asta, ceea ce are locul în propriile hotare, locul unde se face fân, pe munte sau pe așa, numiții munți fiscali se pasc vite. Pentru o vară se dă ca plată o oaie bătrână pentru 15, pentru 10 una tânără, cine aducea la păscut mai puțin de 10, se plătește pentru

¹⁰ în Ungaria.

¹¹ Frasin, Borcut, Rahău, actualmente în Ucraina.

fiecare bucată 6 creițari. Acestea au fost observate în iulie 1967 când eu eram acolo. De atunci mi s-a adus un tarif sau Urbariu, cum este numit, care încă în octombrie nu era complet făcut, și a cărui cuprins nu îmi era firește cunoscut.

Locul are lemnul de foc trebuincios și chiar din belșug.

Prin popularea satului cu oameni harnici ar putea crește cultivarea terenului, ar putea fi cultivate legume și pomi fructiferi și peste tot ar putea fi crescute păsări și vite, pe care locuitorii ar putea să le vândă la Sighet. Acum însă în sat nu se poate cumpăra nimic pe bani și mi-a spus ofițerul încartiruit aici că tot ce are nevoie trebuie să cumpere în Sighet.

Lunca la Tisa

Este un sat fiscal mic cu 61 case. Este foarte bine situat pe Tisa. În afară de câștigul locuitorilor din transportul sării, acesta este completat de creșterea vitelor, vânatoare și pescuit, dar țăranii sunt aici, la fel ca în toate satele ucrainene leneși și se mulțumesc când pot să se hrănească cu pâine de mălai și lapte sau caș.

Numărul locuitorilor:

Bărbați - 69; Femei - 66; Fii - 62; Fiice - 52; Slujitori - 8, **total 257 oameni.**

Aici este un preot, limba este ucraineană.

Satul plătește ca taxe, impozit palatinal 287 fl, 5 cr., are cheltuieli de 32 fl. 55 cr și plătește la casa imperială 200 fl, în total 520 fl.

Ocupațiile tradiționale sunt aici ca în alte sate, o slabă cultivare a pământului, puțină creștere de vite cornute și transportul sării. Nu este ghindă și nici măcelărie. Crâșma este arendată pentru 260 florini.

Satul are în propriile hotare ceva iarbă, alături de pășunea din munții cezaro-crăiești, pentru o plată acolo sus. Are destul lemn de foc, altfel nu au deloc.

E păcat că acest sat bine așezat nu este mai populat, creșterea vitelor, a păsărilor și cultivarea grădinilor locuitorilor ar aduce multe foloase.

Iasinia - ungurește Körösmezo, ucraineană Iasinia¹²

Acest sat este foarte mare și întins și lung de o oră și jumătate și foarte lat și întins în depărtare. Tisa curge prin mijloc. Aici este ca în aproape toate satele acestui comitat. Casele sunt foarte îndepărtate unele de altele și sunt în total aici abia 200 case. Acest fel de a construi pare să aibă multe urmări rele, printre altele că pe vreme rea se poate ajunge greu de la o casă la alta. Hoții au o ocazie mai bună să se furișeze aici și se găsesc în munți bande

¹² Românește Frasin.

de hoți de 20 până la 30 de persoane. Printre locuitori se găsesc câțiva care țin cu hoții și le dau găzduire mai ales în casele din pădure foarte comode. Acești hoți sunt indivizi veniți parte din Polonia, alții sunt vagabonzi din comitat și chiar dezertori, care s-au înfrățit.

Numărul locuitorilor a fost în iulie 1767 următorul:

Bărbați - 270; Femei - 270; Fii - 72; Fiice - 319; Sluji 40, **total 971.**

Limba este, ca în întreg ținutul, ucraineana și religia greco-catolică. Sunt 3 biserici aici, dar din cei 3 preoți, unul este vicar¹³ în Sighet.

Cei 2 preoți locuitori aici, sau popi cum sunt numiți, au pe lângă stola legală anual de la fiecare casă sau gospodărie câte 17 creștari. Ei au multe terenuri sau pășuni care le aparțin și sunt scutiți de toate sarcinile.

Este un tricesimator, plătit cu 100 florini anual.

Ocupațiile locuitorilor sunt: creșterea vitelor, boilor, vacilor, oilor, mieilor, pe care le au în cantitate oarecare și pentru că pășunea e din plin și aproape ar putea fi crescute de 10 ori pe-atâtea. Nu cresc păsări deloc. Alimentația lor obișnuită constă din lapte și brânză. Pâine se vede la ei foarte puțină și chiar porumbul atât de iubit în acest comitat se cultivă foarte puțin și și mai puțin ovăz.

Teritoriul din jur are munți foarte înalți, dar nu sunt golași ci acoperiți de păduri dese și sus, sunt întinși și acolo se găsesc cele mai frumoase pășuni și în acești munți, unde este pădurea Fiscului, pasc vitele pentru o taxă, așa cum am povestit și la satul Bocicoi. Pentru vitele cornute plătesc 12 creștari pentru o vită, pentru boi și cai nu se plătește nimic, pentru că aceștia erau folosiți la transport.

Deoarece satul acesta are un teritoriu întins și în jurul și de-a lungul Tisei este o câmpie frumoasă m-a mirat că aici nu se găsesc pomi fructiferi, nu se cultivă rădăcinoase sau păstăioase, ca varză, morcovi, fasole, linte etc., din care nu se cultivă deloc. Țăranii pretind că ei nu pot să își câștige existența cu fructe, legume, păsări de casă, pentru că cel mai adesea în luna mai încă este multă zăpadă pe pământ și la fel în septembrie sau cel mai târziu în octombrie zăpada vine din nou. Eu cred însă că asta se întâmplă rar, de fapt, așa cum știm, există țări care au clima mult mai rece și totuși produc poame, fructe de tot felul și legume din belșug.

Indolența și trândăvia locuitorilor este în Maramureș aproape peste tot la fel.

Locuitorii își câștigă existența din confecționarea plutelor, pentru care au lemn destul în apropiere, în pădurile Fiscului. Aceste plute sunt mânate pe Tisa până în Bocicoi și plătite de Cămara de sare cu 8 florini și țăranii ar putea aduce cu anevoie mai multe decât este acolo necesar. Am socotit, după cele spuse de țăranii, că unul care are boii proprii și trage cu ei lemnul din pădure în jos, pentru confecționarea plutelor, poate câștiga 18-20 creștari /zi. Ar fi o ocazie bună să se construiască și aici un firez, care nu ar aduce venit doar Cămării de sare, ci și supușilor le-ar îmbunătăți câștigul.

¹³ Vicarul ucrainean.

Aici multe trunchiuri de copaci căzuți de pe munte rămân pe pământ și putrezesc, câte scânduri n-ar putea fi transportate cu plutele spre Sighet și de acolo mai departe? Mi se poate replica că locuitorii din Frasin și din alte sate învecinate ar avea destul de lucru cu confecționarea plutei. Părerea mea este că aceste sate ar putea fi mai bine populate cu oameni care s-ar strădui să obțină ceva prin munca lor și hărnicie.

Ca și contribuție și taxe, satul Frasin plătește următoarele - 757 fl. și 43 creștari impozit palatinal, 150 fl. și 17 creștari sunt cheltuielile, iar 450 fl. plătesc la casa imperială, total 1358 florini.

Încartiruirea nu este la fel în fiecare an, acum, în iulie 1767 au fost încartiruiți 4 husari. Satul dă în fiecare lună, în loc de pâine, $\frac{1}{4}$ mierță de grâu și $\frac{1}{4}$ mierță de cereale ($\frac{1}{2}$ mierță face aici o mierță de Pojon)¹⁴. Un husar primește vara 2 mierțe de ovăz și iarna 4, pe lângă fân. Supușii se jură că ei cumpără mierța de grâu cu 1 florin și 8 creștari și cerealele cu 51 creștari mierță, dar Cămara le socotește astea la fel cu 30 creștari mierță. Ovăzul este cumpărat de supuși cu 1 florin și 36 creștari și nu le este socotit la mai mult de 1 florin, în total supușii pierd pentru fiecare husar încartiruit iarna 2 florini și 39 creștari și vara 1 florin și 27 creștari lunar.

Supușii sunt datori, așa cum au declarat singuri, să presteze anual 40 zile de robotă, dar pretind că trebuie să facă anual 100 zile. Se plâng că nu se poate observa nicio proporție sau ordine, ci judele stabilește, în funcție de bunul plac a unora puțini, unor, și în mod obișnuit săracilor mai mult, și nu știu cui ar putea să se plângă când ei ar găsi periculos.

În acest sat, la fel ca în multe altele, nu se știe nimic de bere sau vin, se vinde, cârciumărește, numai țuică. Crâșmele actuale, împreună cu 2 mori de făină de suprafață, sunt arendate pentru 700 florini. Este greu de crezut că o cârciumă sătească, unde se vinde doar țuică poate fi arendată pentru 600 florini. Se întâmplă totuși și crâșmarul se îmbogățește din asta, iar supușii sărăcesc. Țăranii sunt foarte aplecați spre țuică și când vin să bea nu se opresc atâta timp cât crâșmarul îi servește. Crâșmarul le dă credit atâta cât vreau ei și scrie pe caiet cât vrea el. Când țăranul își vinde puținul mălai și ovăz trebuie să îl plătească pe crâșmar, după aceea vitele, bucată cu bucată, și când nu mai are nimic fuge de aici în Polonia sau în Moldova.

Ghindă nu este deloc. Pădurea constă din brazi, pini, ceva fagi, plop tremurători. Pășuni și păduri de tăiat sunt destule aici. Deoarece, așa cum am pomenit deja, aici nu sunt cultivați pomi fructiferi, legume, sau nu sunt crescute păsări de curte, nu se cultivă grâu, ba chiar și mălai și ovăz se cultivă foarte puțin, este vizibil că toată cultura trebuie să fie îmbunătățită.

Acest sat este cel mai exterior la granița poloneză, situat doar la 1 milă de aceasta, dacă s-ar construi un drum principal sau un drum de căruțe de la Sighet spre Polonia, fără îndoială Frasinul, Iasinia ar fi un loc minunat și locuitorii ar putea deveni oameni înstăriți în scurt timp. Dacă ar fi colonizați un număr de locuitori germani, mai ales din țările de munte, căci ucrainenii, cred eu, nu ar putea ridica niciun loc din lumea asta, *căci ucrainenii*,

¹⁴ Azi Bratislava; valoarea ei era de 62,53 litri și din ea se puteau însămânța 800 stânjeni pătrați (0,5 iugăre cadastrale).

cred eu, nu fac excepție în niciun loc din lume (Denn Kossuyacken, glaube ich, werden keiner Ort in der Welt ein Aufnahme bringen).

Construcția acestui drum de la Sighet spre Polonia prin Frasin (Iasinia) este una dintre intențiile principale ale Cămării camerale maghiare, și s-a decis construirea lui spre sfârșitul acestei veri. Este foarte multă muncă, cheltuieli mari și uimitor de multă osteneală. Despre structura țării, pe unde va merge acest drum, am scris separat în *Descrierea drumurilor principale din Maramureș* și ar fi prea mult să o mai scriu și aici.

Rona de Sus

Este un sat fiscal destul de mare, are 135 case. Numărul locuitorilor este:

Bărbați-158; Femei-162; Fii-136; Fiice-110; Slujitori-16, **total 582 oameni.**

Aici sunt 3 preoți de religie greco-catolică. Limba este ucraineană.

Locuitorii se ocupă puțin cu creșterea vitelor cornute. Ocupația lor principală este transportul sării pe apă și pe uscat și munca la minele de sare.

Ca și contribuție, satul plătește impozit palatinal de 221 florini și 45 creițari, cheltuieli de 98 florini și 15 creițari, taxa către Casa imperială este de 776 florini, total 1096 florini.

Aici nu este deloc ghindă, din care s-ar putea trage ceva foloase. Nu este loc de tăiat carnea în sat. Cârciurma este administrată de Inspectoratul montanistic.

Pășuni pentru vite are acest sat, ca și cele anterior numite, în munții Fiscului, iar lemn de foc are în propriile hotare.

Vadu Izei

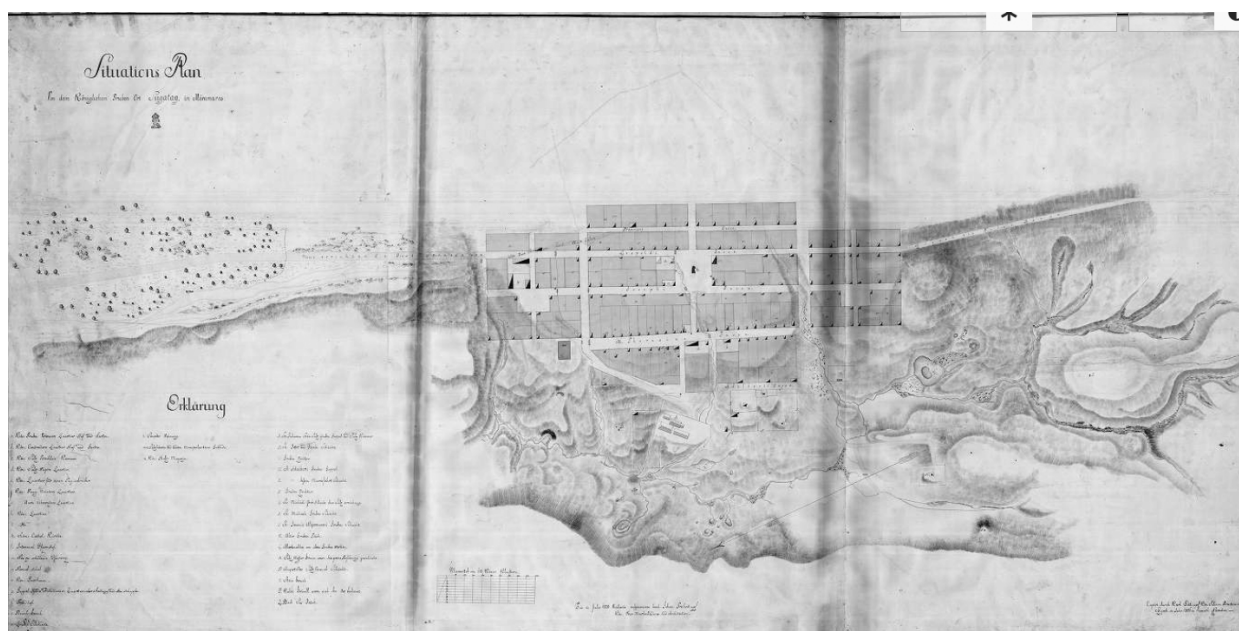
Acest sat este parțial al Fiscului, parțial al baronului Vécsey. Partea Fiscului constă din 24 case și 132 suflete, din care 27 bărbați, 32 femei, 40 fii, 32 fiice, 1 slujitor, total 132. Aici este un preot de religie greco-catolică. Limba este româna.

Locuitorii se ocupă cu creșterea animalelor și cultivarea pământului, apoi cu transportul sării pe apă și pe uscat.

Deoarece acest sat nu face parte din domeniul Bocicoi, plătește contribuția sa, cu care este dator, către comitat. Taxa către Casa cezaro-crăiască este de 20 guldeni.

Aici nu este ghindă. Crășma este arendată pentru 80 guldeni.

Au un pic de pășune pentru vite în hotarul propriu, ca și lemn de foc și de construcții.

Exploatarea minieră din Șugatag la 1800, pe <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/2168/view/?bbox=-3437%2C-11764%2C25788%2C337>

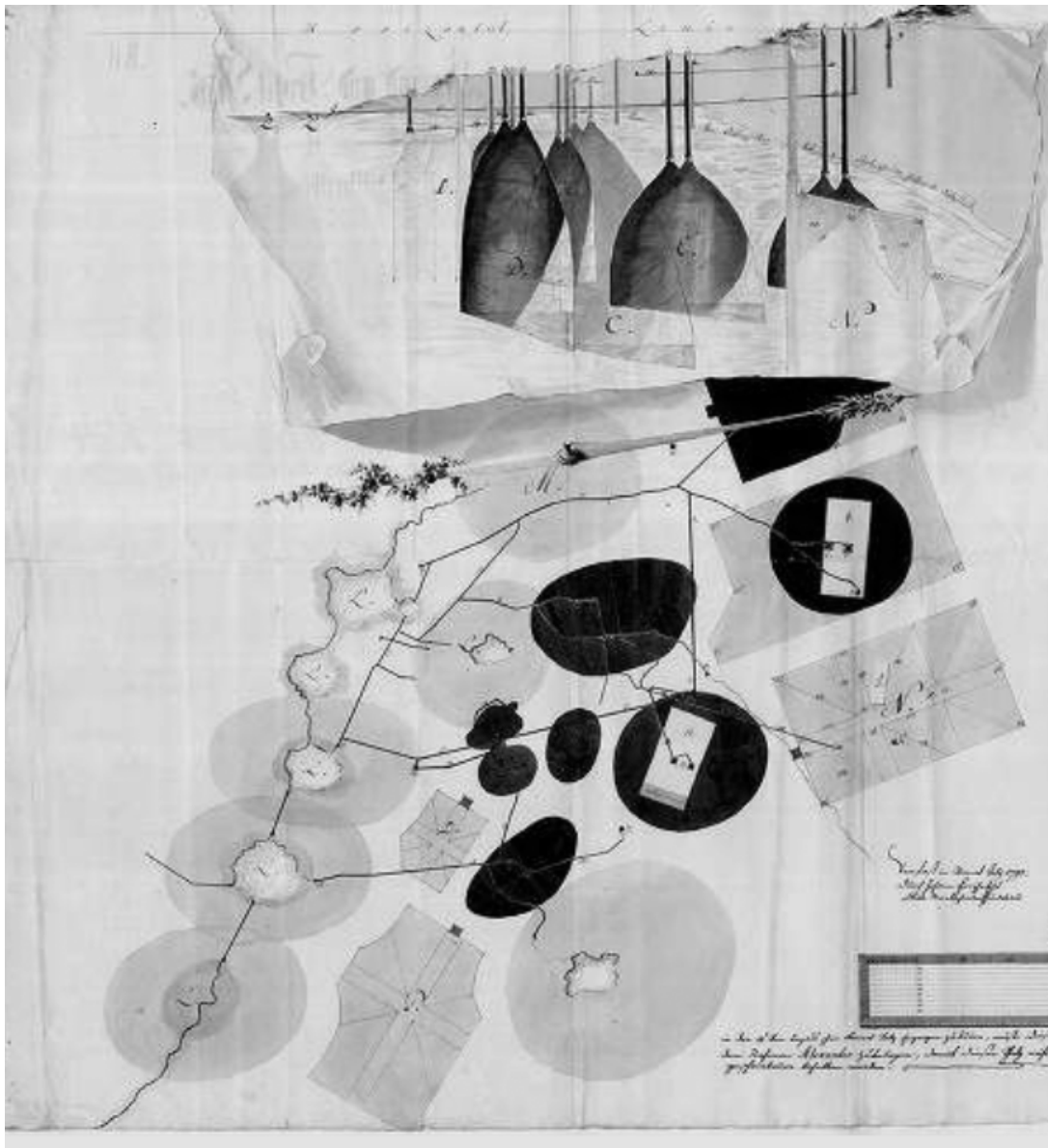
Șugatag

Acest sat este la fel situat în afara domeniului Bocicoi, parte este fiscal, parte aparține numitului baron Vécsey. Fiscului îi revin 37 case, unde locuiesc următorii supuși: 35 bărbați, 34 femei, 53 fii, 47 fiice, 10 slujitori, total 184 locuitori. Religia locuitorilor este greco-catolică.

Limba este româna.

Cultivarea pământului și creșterea animalelor este și aici slabă, ca și în alte sate, și nu am găsit încă niciun loc în Maramureș unde țăranii să își dea puțină osteneală să își facă câmpurile mai productive.

Ei câștigă ceva din transportul sării pe apă și pe uscat.

Minele de sare din Coștiui în 1795, pe <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/3211/?list=eyJxdWVyeSI6ICJyb25hc3playJ9>

Coștiui

Aici sunt minele imperiale de sare și se găsesc aici următorii funcționari: 1 preluator superior, 1 controlor imperial, 1 inginer cameral, 1 contabil, 1 maestru al căruțelor, 1 notar, 1 cosaș, 1 căruțaș, 1 grăjdar, 2 diurniști. Dintre cosași, slujitori și tăietori de sare aici sunt următorii - 2 călăreți, 4 haiduci, 1 croitor, 2 maiștri ai minelor, 6 cameriști, 3 lucrători la galerii, 8 cosași, 1 dogar, împreună cu 2 ucenici, 180 tăietori de sare.

Funcționarii locuiesc în Curia imperială, care se poate vedea într-un pătrat cu o capelă, a cărei construcție, după cum se poate vedea, este în stare chiar proastă.

Aici se găsesc 2 preoți catolici și un preot de religie greco-catolică.

Limba este germană, maghiară, română, ucraineană.

Pentru paza Casei imperiale sunt aici 1 militar, 1 caporal și 3 husari.

Tăietorii de sare nu au teren, de aceea nu plătesc impozit palatinal, nici altfel de bani de protecție.

Contribuția o plătesc la comitat, taxa pentru casa imperială este de 40 florini, total sunt 512 florini.

Au un pic de ghindă, datorită iernii grele o folosesc rar, poate o dată la 7-8 ani.

Crâșma este arendată pentru 90 florini. Pășune au destul de bună în propriile hotare, în plus au și munți.

Lemn de foc și de construcție au suficient.

Ruscova

Este un sat, la fel parțial fiscal, parțial aparține unor nobili diferiți, între care cei mai de vază sunt Tellecky și Ladislau Szaplanczay.

Satul are aproximativ 87 case, în care locuiesc 24 supuși fiscali, a căror număr este următorul: 27 bărbați, 25 femei, 36 fii, 33 fiice, 2 slujitori, total 123 oameni.

Numărul supușilor nobililor este următorul: 64 bărbați, 59 femei, 76 băieți, 52 fete, 6 slujitori, 2 slujnice, **total 259 oameni.**

Aici este un preot de religie greco-catolică. Limba este ucraineană.

Impozitul îl plătește acest sat la fel ca celelalte sate din domeniul Bocicoi comitatului și în anul 1768 are de plătit impozitul palatinal, împreună cu taxa către comitat și taxa de încartiruire 500 florini. Taxa către Casa imperială este de 12 florini și satul întreține 4 soldați călare.

Crâșma este arendată pentru 60 guldeni anual. Ghindă este foarte puțină aici și situația este aceeași ca la alte sate, că aduce puține foloase în 7-8 ani. Lemne de foc și de construcție și pășune pentru vite are satul suficiente în propriile hotare.

Perii Maramureșului, maghiară Körtveles, ucraineană Ruszii

Acest sat mic format din 21 case este fiscal și are ca locuitori 30 bărbați, 30 femei, 43 fii, 49 fiice, 8 slujitori, **total 160 oameni.**

Aici este un preot de religie greco-catolică. Limba este ucraineană.

Satul plătește contribuție către comitat.

Locuitorii își câștigă existența din creșterea animalelor, mai puțin cultivarea terenului și transportul sării cu plutele și pe uscat. Crâșma este arendată aici pentru 34 florini. Ghindă nu este aici deloc. Lemn de foc și de construcție este aici suficient.

Câmpulung, maghiară Hoszumező

E un bun fiscal, târg de coroană, are numai 30 de case, dar este relativ ca mărime și destul de populat. Locuitorii sunt aproape toți cetățeni de religie diferită, așa cum reiese din cele ce urmează:

Catolici - 2 bărbați, 2 femei, 1 fiu, total 5;

Uniți-25 bărbați, 25 femei, 31 fii, 24 fiice, total-105;

Calvini-18 bărbați, 22 femei, 26 fii, 31 fiice, total 97 oameni.

La aceștia se adaugă supușii, care sunt greco-catolici, 3 bărbați, 3 femei, 5 fii, 4 fiice, total 15. Astfel **aici sunt 222 suflete**.

Aici se găsește un singur preot de religie calvină.

În acest loc se vorbește ungurește, românește și ucraineană.

Ca și contribuție plătesc impozit palatinal 163 florini și 30 guldeni, expensal 24 florini, 30 creștari, ca taxă la Casa imperială 82 florini, 36 creștari, în total 270 florini, 36 creștari.

Pe lângă cultivarea pământului și creșterea animalelor locuitorii practică un comerț diferit. Transportul sării mai contribuie mult la câștigarea existenței. Crâșmele sunt administrate de Inspectoratul montanistic. Au lemn de foc și de construcții la fel ca și pășune bună, au destul în propriile hotare.

Virișmort

Sunt 5 nobili stăpâni de pământ, din care numai 2 locuiesc permanent aici, și anume Adam și Ladislau Pogány, și toți 5 sunt reformați sau așa-numiții calvini.

În acest loc sunt 25 case, împreună cu casele nobililor, în care sunt următorii locuitori: 11 bărbați, 12 femei, 10 tineri, 3 fete, 1 slujitor, 1 slujnică, **total 44 locuitori**. Dintre aceste case, împreună cu terenurile aparținătoare, se pot vedea 6 case părăsite, care din cauza cruzimii stăpânilor de pământ și din cauza robotei grele au fost părăsite.

Aici sunt 4 cârciumi, care sunt arendate de 4 evrei, parțial pentru 20, parțial pentru 25 florini anual, care vând numai țuică, din cauză că pe aici trece drumul sării, pe care se transportă sate din Coștiui la Sighet și de acolo la depozitele de sare.

Locul nu are propriul preot, dar are o biserică care este deservită de preotul din Bocicoi. Religia este greco-catolică. Limba este ucraineană și română.

Locuitorii întrețin un paznic de câmp și nu întrețin husari.

Câștigul locuitorilor este foarte slab și trăiesc în cea mai mare sărăcie. Cel mai mare câștig este asigurat din transportul sării.

Cultivarea terenului este foarte slabă pentru că aici nu se gunoiește niciodată.

Nu plătesc impozite stăpânilor de pământ, ci întregul an trebuie să lucreze pe domnii

de pământ, la cererea acestora.

În acest sat nu există măcelărie, heleșteie, ghindă și pădure, la fel nu este pășune pentru vite; supușii nu au oi și puține vite cornute și își întrețin viața lor mizerabilă numai cu mălai.

Agricultura ar putea fi promovată în întregul comitat dacă săracii supuși nu ar fi exploatați de stăpânii lor atât de excesiv și aceștia ar avea timp să-și cultive propriul teren.

Rona de Jos

E un sat format parțial din nobili, și anume personalişti¹⁵, care au terenurile libere de taxe sau plătesc ceva, parțial e un sat fiscal, parțial însă aparține și unor supuși străini.

Satul are aproximativ 70 case, din care 11 aparțineau nobililor, a căror număr este următorul: 11 bărbați, 11 femei, 8 tineri, 8 fete, 10 slujitori, 3 slujnice, **total 51 persoane**. Cea de-a doua categorie de nobili, armaliștii, plătesc impozit palatinal, sunt 6 case ale acestora, cu următorul personal: 7 bărbați, 8 femei, 12 tineri, 5 fete, **total 32**.

Supușii fîscului și cei ce aparțineau unor (11) stăpâni de pământ sunt următorii, ce locuiau în 42 de case: 54 bărbați, 53 femei, 52 băieți, 34 fete, 1 slujitor, 3 slujnice, total **197 persoane**. În total numărul sufletelor de aici este **280**.

Toți acești locuitori, ca nobili personalişti, armaliști și supuși sunt de religie greco-catolică. Limba este română. Aici se află un preot greco-catolic, împreună cu soția și copiii. Supușii plătesc în acest an, 1768, către comitat și pentru încartuire 480 florini. Nu am putut afla cât plătesc nobilii armaliști ca impozit palatinal. În afara plăților numite mai sus, supușii trebuiau să întrețină 3 husari și caii lor de serviciu. Supușii nobililor nu plătesc taxe pentru că trebuie să presteze robotă și să ierneze un animal de-al stăpânului sau alt animal dat de stăpân sau să răscumpere această sarcină cu bani, la cererea stăpânului său.

Aici sunt 12 crâșme, care aparțin evreilor. Motivul existenței acestor multe crâșme este acela că pe aici și în alte 2 locuri numite, trecea drumul de la minele de sare, și pentru că poporul era atât de aplecat spre băutură, fiecare domn de pământ dorea să profite, săracul transportator al sării însă, până ce transporta sarea la locul ei de depozitare, își lăsa câștigul evreilor pentru țuică.

Nu exista nicio măcelărie, pentru că fiecare era liber să taie carnea proprie și s-o vândă.

Pești, ghindă, loc de tăiat lemnele și pășune pentru animale nu există.

Cultivarea terenului ar putea fi îmbunătățită, dacă ar fi colonizată aici o națiune harnică.

¹⁵

Nobilii adevărați, adică cei ce dețineau nobilitatea pentru persoana lor.

Valea Porcului¹⁶

Și în acest sat sunt 11 case aparținătoare la 11 nobili diferiți, între care cel mai de seamă este vicecomitele comitatului Ballya.

Satul este format din 35 case și din 176 suflete, între care sunt doar 2 nobili, restul sunt supuși, care țin de numiții stăpâni de pământ, 34 bărbați, 39 femei, 58 tineri, 38 fete, 5 slujitori, 2 slujnice, **total 176 oameni**.

Aici nu este niciun preot, dar este o biserică, în care ține slujbă preotul din Nănești. Religia este greco-catolică. Limba este română.

Acest sat întreține 2 soldați călare și plătește impozit palatinal, împreună cu taxa de încartiruire și pentru comitat, pe anul 1768 în total 204 florini.

Supușii se întrețin din cultivarea terenului și transportul sării. În rest nu plătesc nicio taxă domnilor de pământ, cărora le sunt obligați cu robotă.

Acest sat are puțină ghindă, dar se vorbește mai degrabă rar de coacerea ei. Heleșteie, locuri de tăiat lemne și pășune nu sunt aici chiar deloc. Cultivarea terenului mai ales ar putea fi îmbunătățită dacă supușii ar putea fi împinși să lucreze.

Apșa de Jos

Acest sat nobiliar este format din nobili personaliști, nobili armaliști și supuși normali. Nu am putut afla câți erau din fiecare, deoarece în sat se afla un vicejude nobiliar care avea un ochi de pază asupra libertăților lor.

Aici sunt în total peste 200 case.

Numărul locuitorilor este următorul: 225 bărbați, 230 femei, 126 tineri, 145 fete, **total 726 locuitori**. Limba este română. Religia este greco-catolică.

Aici este un preot greco-catolic, împreună cu soție și copil și 3 diaconi sau cântăreți în biserică. Aici sunt 3 evrei, împreună cu soțiile și copiii lor, și aceștia au 3 crâșme, arendate de stăpânire, unde se vinde țuică, bere, parțial chiar și vin. Aceștia plătesc arendă anuală de 150 florini.

Aici sunt 2 mori simple de suprafață.

A fost imposibil să aflu cât impozit palatinal sau cheltuieli de întreținere a comitatului plătea acest loc anual.

Supușii simpli întrețineau 3 soldați călare.

Locuitorii se ocupă cu cultivarea terenului. Ei dețin cele mai bune fânațe, de aceea pot iarna nu doar vitele lor, ci pot și vinde ceva fân. Cresc numeroase animale la pădure, deoarece pădurile lor sunt mai ales de stejar.

Deoarece nu sunt departe de Sighet, și au cea mai bună posibilitate de a vinde totul pentru bani, mai ales iarna, aduc lemn de foc în Sighet, și este greu de crezut că într-o țară înconjurată de păduri, lemnul de foc se vinde atât de scump. Aceasta s-ar putea datora lenei

¹⁶ Azi Valea Stejarului, sat aparținător comunei Vadu Izei.

locuitorilor, dar mai ales proastei stări a țării. O altă ocupație a locuitorilor este transportul sării de către supuși.

Apșa de Mijloc

Este un sat format din nobili personaliști, armaliști și locuitori simpli. Acești nobili sunt foarte proști și simpli, dar posedă totuși o mare malițiozitate, ei năzuiesc să-și afirme cele mai mari libertăți pentru seminobilitatea lor săracă, ceea ce mi-a dat posibilitatea să mă gândesc că pretinsa lor nobilitate nu este întemeiată, când nobilii ar trebui să-și arate privilegiile lor pe calea legii, s-ar descoperi probabil că mulți din acești nobili personaliști ar trebui împărțiți în nobili porționaliști sau contributori așa cum se va putea citi în cazul satului Berbești, la pag. 140.

Și în acest sat nu s-a putut afla cât se plătește anual ca impozit palatinal sau pentru întreținerea comitatului. Aici sunt 130 de case.

Numărul locuitorilor este următorul: 140 bărbați, 146 femei, 189 tineri, 178 fete, **total 653 locuitori**. Limba este română. Religia este greco-catolică.

Aici sunt 2 biserici și 2 preoți greco-catolici. Cele 2 biserici erau, în timpul în care eu eram acolo, închise de vicarul ucrainean din Sighet, deoarece satul nu s-a învoit de bunăvoie să construiască gardul din jurul curții bisericii. Aici sunt 2 evrei cu soții și copii. Erau 2 crâșme, arendate de stăpânire evreilor.

Locuitorii simpli din sat întrețineau un soldat călare. În general, satul avea aceeași înfățișare ca Apșa de Jos, fiind situat la o jumătate de oră distanță de el.

Apșa de Sus și Apșița

Apșița este la o jumătate de oră depărtare de Apșa de Sus, așa că cele 2 sate formează o singură comunitate. Stăpânii de pământ sunt cei din familia Pogány.

În Apșa de Sus sunt circa 40 de case și în Apșița 30, care fac împreună 70 de case.

Locuitorii sunt, după cum urmează: 76 bărbați, 84 femei, 89 băieți, 69 fete, **total 318**.

Limba este ucraineană. Religia este greco-catolică. Aici se află un preot greco-catolic și 1 diac.

Acest sat este format exclusiv din supuși simpli care plătesc 240 florini ca impozit palatinal și taxe către comitat. În anul 1768 au întreținut 2 soldați călare, în anul acesta, 1769, întrețin 3 soldați călare.

Ei au terenuri destul de bune, dar stau totuși prost, de aceea, motivul pentru aceasta este parțial lenea lor, parțial, cea mai mare vină este a domnilor de pământ din cauza multelor robote la care sunt obligați, parțial multor obligații către comitat pe care sunt obligați să le presteze.

În rest se bucură de aceleași foloase ca celelalte 2 sate, Apșa de Jos și Apșa de Mijloc, cu diferența că Apșița are un pic de teren între munți și este mai departe de Sighet.

Biserica Albă

În acest sat se găsesc în cea mai mare parte nobili și anume armaliști, care plătesc impozit palatinal, dar nu trebuie să întrețină niciun militar, aici sunt 44 case. Numărul nobililor este după cum urmează - 41 bărbați, 44 femei, 43 băieți, 44 fete, **total 178 oameni**. Este un preot de religie greco-catolică. Limba este română. Preotul este, din cauza unui păcat necunoscut mie, interzis de episcopul său să celebreze liturghia, acest preot nu are soție sau copii. În rest, aici se găsește un diacon, care trebuie să îl înlocuiască pe curator, și anume, la ținerea mesei el cântă și preotului îi răspunde ca un cor. El trebuie să îi învețe și pe copii, doar părinții sunt foarte indolenți cu acest lucru, nu vor să facă nimic pentru asta și își iau copiii de tineri să păzească oile sau vitele.

Nobilii plătesc în acest an, 1768, impozit palatinal și pentru comitat în valoare de 87 florini și 14 creițari. În afara nobililor sus-amintiți, aici mai sunt încă până la 18 case în care locuiesc țărani, cu următorul număr: 18 bărbați, 19 femei, 15 tineri, 18 fete, 1 slujitor, **total 71 oameni**. Acești țărani trebuie să plătească impozit palatinal, împreună cu taxă de încartuire și impozit către comitat, anual 53 florini. Întrețin un husar împreună cu un cal.

Iapa

E un sat format din mai mulți nobili, de 3 categorii, primii sunt nobilii numiți personaliști, care nu plătesc nicio taxă, și sunt 6 din aceștia. Cei de clasa a II-a plătesc impozitul expensal pentru comitat, din care sunt 23 și plătesc pentru comitat 88 florini în anul 1769.

Cea de-a treia categorie plătește atât cheltuieli expensale și cât și palatinal, sunt 50 și plătesc în 1769 un număr de 220 florini.

Aici sunt cam 70 case. Locuitori sunt aici 79 bărbați, 84 femei, 93 tineri, 113 fete, **total 369 locuitori**. Limba este aici română. Religia este greco-catolică. Aici este un preot greco-catolic, împreună cu un diac.

Aici sunt 5 familii de evrei care se ocupă de producerea țuicii.

Aici sunt 5 mori de uscat, de felul celor din țară, care au de măcinat doar atunci când vara este apă destulă, deoarece acest sat este situat doar la o oră de Sighet.

Odinioară a iernat aici o întreagă campanie din regimentul de infanterie Nuget¹⁷. În rest, locuitorii din acest sat se întrețin alături de cultivarea terenului, strângerea fânului, și din transportul sării, și pentru că sunt aproape de Sighet, au avantajul că pot să vândă totul, mai ales în iarnă, când pot vinde lemn de foc, de care are satul destul în proprietate.

¹⁷ Regiment ardelean ce își avea sediul în comitatul Dăbâca.

Sarasău

Este un sat format din nobili și locuitori normali. Aici sunt până la 50 de case. Personalul este format din 64 bărbați, 58 femei, 62 tineri, 70 tinere, **total 254 oameni**.

Aici sunt 4 nobili în persoană, care sunt liberi de la plata tuturor taxelor, 5 armaliști, care plătesc impozitul expensal către comitat, restul sunt iobagi normali și plătesc în anul 1769 o sumă de 206 florini impozit către comitat și palatinal.

Limba este română, religia este greco-catolică. Aici e un preot și 1 diac.

Aici sunt 3 familii de evrei, care au birturi, care sunt situate de-a lungul drumului țării, care trece pe aici.

Acest sat întreține 2 soldați călare.

Locuitorii se ocupă de cultivarea terenului și făcutul fânului, precum și cu transportul sării, apoi obțin un mic venit din pescuitul pe râul Tisa, apoi peștii îi vând chiar scump în Sighet.

Slatina

Este la fel un sat românesc, format din nobili personaliști, armaliști și locuitori normali.

Aici domnul baron Stoika are un castel mic lângă o măierişte.

Aici sunt 60 de case. Numărul locuitorilor este următorul: bărbați - 74, femei - 80, tineri - 98, fete - 112, **total 364**.

Aici sunt 10 nobili personaliști care nu plătesc niciun fel de taxe. Sunt 10 armaliști care plătesc 17 florini impozit către comitat pe anul 1769. Restul sunt oameni normali care întrețin 2 soldați călare și care plătesc în anul 1769 un număr de 235 florini.

Limba este română. Religia este greco-catolică. Este un preot greco-catolic sau popă, și un diac, ambii sunt căsătoriți.

Aici este un evreu, împreună cu familia, care arde țuică și o vinde.

Satul are 2 mori, una a baronului Stoika, alta a satului.

Acest sat este situat aproape de Sighet, are un pod peste Tisa. De fapt, satul are destul de multe beneficii, ca un teren bun de cultură, fânațe bune, o parte de pădure de stejar și pentru că acest sat este situat la doar o oră de Sighet, aceștia ar putea face ceva bani. Pescuitul pe Tisa, care curge pe aici, contribuie nu puțin la hrana lor.

Săpânța

Acesta este un sat nobiliar, în care se găsesc 120 nobili personaliști și armaliști, restul sunt iobagi.

Cel mai de seamă în acest sat este judele Joseph Szaplanczaj, totuși satul nu îi aparține lui. Acest jude este unul dintre cei mai grosolani din întregul comitat, în care se găsește un sânge de frondă, care se opune ordinelor imperiale, care ar jigni, conform închiuirii lor, un pic libertatea ungurească. S-a întâmplat de curând, când în 6 octombrie 1769, un călăreț din Regimentul de munte de curasati, pe nume, CHR. Weisser, a venit cu o Comisie în acest sat ca să meargă la Sighet, la inspectorul cameral Freudenhoffer, ca să-și viziteze socrul, și pentru că judele satului nu era de găsit, și-a trimis ordonanțele la judele Szaplanczaj ca să îl roage să îi facă rost de hamuri. Judele le-a spus trimișilor că este politicoș ca călărețul să vină el la judele comitatului, și trebuie, după dispozițiile imperiale să își procure hamuri din proprii bani, judele i-a reproșat grobian că el este jude, și când acesta vrea să îl găsească pe judele satului, trebuie să îl caute el, și a adăugat că un jude regal e mai mare decât un călăreț și a scos mai multe cuvinte grele pe care nu le voi trece aici. Eu am vorbit cu numitul călăreț, care mi-a spus că el se va plânge de acest lucru la următoarea întâlnire a comitatului, dar dacă nu va obține satisfacție se va adresa mai departe Ministerului de Război.

Personalul din acest sat este format din 200 bărbați, 212 femei, 126 tineri, 138 fete, **total 676 oameni**. Dintre aceștia 60 sunt nobili în persoană, cam tot atâția armaliști, restul sunt iobagi. Primii, așa cum s-a menționat deja, sunt scutiți de toate taxele și impozitele, dar trebuie să trimită servitori la toate lucrările comitatului, așa cum în anul 1769 erau antrenați în construcția drumurilor din comitat. Aceste lucrări nu sunt păguboase pentru cei 1-2 nobili personaliști, dar satul trebuia să asigure mâncarea și băutura, în timp ce judele și jurații își treceau și partea lor pe sat, astfel că cheltuielile erau foarte mari pe un an întreg. Este deja un obicei în acest comitat ca haiducii trimiși de comitat să facă ceva sau să adune impozitele să fie întreținuți de toate satele, ceea ce provoca locuitorilor săraci mari pagube. În acest sat sunt 200 de case și circa 50 colibe, unde nu se poate înnopta, conform declarațiilor lor. Religia este greco-catolică, limba principală este română, dar se vorbește și ucraineana și ceva maghiară. Aici este o biserică și un preot greco-catolic, împreună cu soția și copiii.

Acest sat întreține 2 soldați călare din Regimentul imperial Törröcki. Ca și contribuții, plătesc anual 250 florini.

Cultivă terenul cu mălai în cea mai mare parte, apoi ceva grâu, secară, ovăz. Cel mai mare câștig îl obțineau din transportul sării pe apă și pe uscat de la minele de sare din Coștiui până la Ujlak¹⁸. Aici nu sunt meșteșugari, și dacă vin aici câțiva, trebuie să plece de aici, din cauza lipsei alimentelor. Aici sunt 12 evrei, cu soții și copii, și au alături de vinderea țuicii crâșma și plătesc anual nobililor 10, 15, 20, 30 florini și în plus plătesc porția, la fel ca ceilalți supuși, și ceva extra taxe, parțial 8, parțial 10 florini, ca taxă de toleranță. În ge-

¹⁸ Tisza Ujlák, în Ungaria.

neral nobililor le este permis să aducă evreii la ei, după propria dorință și să-i folosească în scop personal.

Aici sunt 2 crâșme unde se vinde bere, țuică, chiar vin, ultimul se vinde doar câteodată. Aceste crâșme sunt arendate pentru 50 florini anual. Aici se găsește o berărie, arendată pentru 50 florini. Aici e o măcelărie, și așa cum am putut afla, e arendată pentru 30 florini.

Aici sunt 6 mori, din care una cu 2 pietre este arendată pentru 120 florini, iar alta e arendată pentru 80 florini, morile normale sunt ale nobililor și sunt exploatate de supușii lor. Toate măcelăriile și morile aparțin nobililor și ei erau liberi să deschidă atâtea crâșme și mori câte doreau.

Aici era ceva ghindă și se exploata. Nu există pădure de exploatat, dar au lemne de foc și de construcție destule. Acest sat este situat la o milă și jumătate de Sighet, pe o înălțime, e lung de mai mult de o oră, râul Săpânța curge prin mijlocul satului și aduce ceva venit, dar doar păstrăvi mici și alți pești mici sunt pentru folosul supușilor. Pământul de cultură e bun, deși un pic pietros, aici se vede un teren plat, frumos, pe care este pământ înțelenit, pe care cresc mici tufe, unde s-ar putea cultiva cel mai bine, dacă ar fi mână pentru asta. Opinia mea este că, dacă ar fi colonizați muncitori străini la fața locului, acest comitat sau țară, ar fi mai bine cultivat și nu ar rămâne jumătate din terenul anual necultivat.

Pășune pentru animale au destulă în munți, păduri și la câmpie. Supușii se jură că ei sunt atât de împovărați cu robota și nu sunt în stare să-și cultive propriul pământ și datorită acesteia și altor sarcini pe care trebuiau să le presteze pentru nobili în funcție de avere, bani, robotă sau altele, cum ar fi iernarea unei vite anual, și când vita pășea ceva trebuia înlocuită.

Despre grădinărit locuitorii nu puteau spune chiar nimic, deși au cea mai bună ocazie și pământ bogat din belșug și ar putea cultiva și folosi tot.

Se mai poate observa aici, lucru de care chiar se plâng supușii, anume că judele, în orice sat în care apare, sub pretextul ajutării Guberniului și sub alte însărcinări avute, că numitul jude și alți funcționari cu alții și cu fiecare ar trebui să trateze cel mai bine și cheltuielile acestea mari sunt repartizate pe săracii supuși, cărora le cade foarte rău și dureros.

Remeți

Acest sat este situat la o oră de Săpânța și stăpânul de pământ în acest sat este baronul Stojka, care locuiește în Sighet.

Aici sunt 30 case, în care locuiesc 174 oameni, și anume 33 bărbați, 36 femei, 55 tineri, 50 fete.

Limba este ucraineană, religia este greco-catolică și aici e un preot însurat, cu soție și copii.

Satul întreține 2 cai și plătește anual impozit palatinal și pentru comitat de 160 florini. Locuitorii se ocupă cu creșterea animalelor, cultivarea pământului, transportul sării, în plus trebuiau să lucreze pentru stăpânul de pământ 12 săptămâni/an și să ierneze 1 animal. Nu

sunt heleșteie aici, ci ei pescuiesc ceva pește din Tisa, care curge pe aici, dar pe care îl consumă singuri, datorită posturilor dese, pe care le observăm aici. În rest, totul e la fel ca în Săpânța, de care se leagă. Terenul este foarte pietros și transportul pe aici aproape impracticabil. Restul e mănăs pentru cultivarea terenului și solul e foarte bun și productiv. Heleșteie nu sunt aici, ei prind ceva pește în Tisa și în fluviul Taras și, deoarece majoritatea timpului trăiesc în post, consumă peștele pescuit, așa că pește nu poate fi cumpărat în acest comitat decât în capitala Sighet, dar și acolo foarte scump. Ceva păduri deține acest sat într-o parte importantă, dar se observă, în legătură cu ghindăritul, ca și în alte locuri, aduce mici beneficii deoarece stejarii rodiesc rar, așa cum s-a spus, din cauza vremii reci. În aceste păduri de stejar, crește iarbă care este parțial cosită de ei, parțial este folosită pentru pășunat. Cultivarea terenului ar putea fi, prin gunoie, muncă și deștelenirea tufișurilor, crescută foarte tare, dar nu de această națiune foarte leneșă.

Satele descrise până acum fac parte din domeniul imperial Bocicoi, în afară de câteva, la care se observă că sunt situate în afara acestui domeniu și sunt împărțite între mai mulți stăpâni.

La Sighet și Câmpulung am remarcat că sunt astfel de bunuri imperiale coronale. Trebuie spus că acestea au aparținut în toate timpurile de coroana maghiară și nu au ajuns la fisc prin confiscare sau alte mijloace.

Satele care urmează sunt toate comitate sau au ca stăpâni de pământ nobili unguri. Puțini au supuși, ci își cultivă și lucrează ei singuri terenurile, la fel ca ceilalți țărani, și așa cum am amintit deja la una sau altă descriere. Este foarte greu să aflăm cât sunt de valoroase terenurile lor sau cât venit le aduc anual și acest lucru ar lua un timp îndelungat și se poate face doar în legătură cu multă lume. Dar așa cum și-au luat bunurile și le stăpânesc de drept, *Quo Jure*, găsesc că este imposibil să aflăm cu exactitate, decât dacă i-am forța să prezinte nu doar documentele, ci și modul în care au achiziționat moșiile. Nu vom vorbi în fiecare loc despre bunurile acestor nobili, este de remarcat că evreii care locuiesc pe moșiile acestor nobili plătesc, în afara taxei de toleranță, maiestății sale împărăteasa, 1 ducat anual, pentru fiecare persoană, primesc în schimb dreptul de a arde țuică. La fel plăteau, așa-numita porție, în funcție de boii, vacile și mijloacele de trai deținute (avere). Acești străini care nu sunt supuși, ci locuiesc pe moșii nobiliare, sunt ca niște supuși demni ai acestor nobili.

Conscrierea și taxarea acestor oameni cade în sarcina judeului plășii care se deplasează în fiecare an în luna noiembrie în fiecare sat și verifică dacă a crescut sau scăzut populația și stabilește repartizarea dărilor pe anul următor. Dacă era o situație excepțională, ca de exemplu când un sat a avut mult de suferit, contribuția se putea micșora, și această contribuție se putea mări în cazul altor sate.

Deja am menționat mai sus că așa-numiții armaliști plăteau taxa expensală.

Notă

Între persoanele care sunt numărate în fiecare loc nu se înțeleg nobilii, funcționarii și evreii, ci doar cetățenii, oamenii liberi și supușii.

Pentru că am făcut puține afirmații despre morile din târguri și sate, este de remarcat că toate morile sunt, cu excepția celor deținute de Fisc, arendate anual (cum e cazul Sighetului, unde e o moară cu 8 pietre, ridicată pe Iza), ale stăpânilor de pământ și în ceea ce privește venitul lor, atâta am putut afla, că atunci când se măcina o anumită cantitate de cereale se lucra cu măsura de Pojon, se lua a 16-a parte dintr-o câblă de Pojon, și din acesta 2 părți erau ale stăpânului și o parte era a morarului. Situația aceasta era întâlnită, în cea mai mare parte a domeniului, la nobilii ce dețineau mori.